

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 17 december 2021

Mål nr

T 79-21

PARTER

Klagande

AR

Ombud: Advokaterna PBO och PA

Motpart

KV

Ombud: Juristen MH

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts, Mark- och miljööverdomstolen, dom 2020-12-04 i mål

F 9584-17

DOMSLUT

Högsta domstolen avslår överklagandet.

AR ska ersätta KV för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 54 484 kr, avseende ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

AR har yrkat att Högsta domstolen ska tillerkänna henne begärd ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen.

KV har motsatt sig att Mark- och miljööverdomstolens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL**Frågan i Högsta domstolen**

1. Frågan i Högsta domstolen är hur rättegångskostnaderna ska fördelas mellan sakägarna i ett fastighetsbestämningssmål vid återförvisning till en lantmäterimyndighet.

Bakgrund

2. AR äger fastigheten G 25:2 i Malmö kommun. KV äger den angränsande fastigheten A 24:1 i Vellinge kommun. Gränsen mellan fastigheterna bestämdes vid en gränsbestämning 1931.

3. Lantmäteriet beslutade 2012 om särskild gränsutmärkning avseende gränsen mellan fastigheterna. Beslutet, som innebar utmärkning av två gränspunkter, fick laga kraft.

4. AR ansökte 2015 om fastighetsbestämning avseende gränsen mellan fastigheterna. Lantmäteriet ställde in förrättningen med motiveringen att gränsen var rättsligt entydig. Lantmäteriet beslutade även om förrättningskostnader. Mark- och miljödomstolen avsåg ARs överklagande och förordnade om rättegångskostnader.

5. Mark- och miljööverdomstolen har undanröjt underinstansernas avgöranden och återförvisat målet till Lantmäteriet för fortsatt behandling samt förordnat att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader i domstolarna.

6. Av Mark- och miljööverdomstolens dom framgår att det har varit avgörande för utgången där att AR, medan processen i fastighetsbestämningensmålet pågick, ansökt om och beviljats resning i gränsutmärkningsärendet, varefter gränsutmärkningsbeslutet har upphävts. Avgörande för att resning beviljades var att vissa gränsmarkeringar upptäcktes 2017, när Lantmäteriet genomförde en besiktning i fält i anledning av vad AR anfört i fastighetsbestämningensmålet.

Rättsliga utgångspunkter

Vid återförvisning till en lantmäterimyndighet ska högre rätt pröva kostnadsfrågan

7. När ett mål återförvisas ska frågan om rättegångskostnad i den högre rätten prövas i samband med målet efter dess återupptagande (18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken). Vid återförvisning till en lantmäterimyndighet måste frågan emellertid prövas av den högre rätten i samband med återförvisningsbeslutet, eftersom en lantmäterimyndighet inte har behörighet att pröva frågor om rättegångskostnad (se NJA 1997 s. 805).

Bestämmelserna i 16 kap. 14 § första stycket fastighetsbildningslagen

8. Enligt 16 kap. 14 § första stycket fastighetsbildningslagen (1970:988) får mark- och miljödomstolen, efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna, besluta att sakägare som förlorar målet ska ersätta annan sakägares rättegångskostnad; i övrigt ska 18 kap. rättegångsbalken tillämpas i fråga om rättegångskostnaderna. Bestämmelserna i 16 kap. 14 § första stycket fastighetsbildningslagen är tillämpliga även i Mark- och miljööverdomstolen och i Högsta domstolen (se 17 kap. 3 § och 18 kap. 2 §).

9. Före tillkomsten av fastighetsbildningslagen fanns det inte – med vissa undantag – några särskilda regler om rättegångskostnader i fastighetsmål, utan allmänna bestämmelser om rättegångskostnader i tvistemål blev huvudsakligen tillämpliga. Det innebar att principerna i 18 kap. rättegångsbalken i regel var bestämmande för hur kostnaderna skulle fördelas.

10. Enligt förarbetena till fastighetsbildningslagen medför fastighetsmålens särdrag att det är önskvärt att domstolen får något friare händer än i tvistemål att vid utdömandet av ersättning för rättegångskostnad besluta efter vad som i det enskilda fallet blir mest skäligt. Som exempel på omständigheter som kan medföra avsteg från bestämmelserna om rättegångskostnad i tvistemål nämns det stora antalet sakägare som ibland förekommer och att partsställningen inte alltid framträder så tydligt. Om vissa parter står i klart motsatsförhållande till varandra, och omständigheterna inte föranleder annat, anses en fördelning enligt principerna i 18 kap. rättegångsbalken som den mest skäliga. (Se prop. 1969:128 del B s. 913 f. och 920.) Den uttryckliga hänvisningen i lagtexten till rättegångsbalken infördes emellertid först 2010 i samband med riksdagsbehandlingen av förslaget till en ny plan- och bygglag (se bet. 2009/10:CU25 s. 295).

11. Högsta domstolen har för vissa situationer beslutat om rättegångskostnadernas fördelning utifrån vad som framstår som skäligt i det enskilda

fallet även när parterna har stått i klart motsatsförhållande till varandra. Så har skett när starka skäl talat för att avvika från huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken om förlorande parts skyldighet att ersätta motparten för rättegångskostnader. Det har då handlat om att avgörandet i realiteten inneburit framgång för den tappande parten eller att något motsatsförhållande inte funnits mellan parterna i den rättsfråga som blivit avgörande för målets utgång. (Se NJA 1983 s. 292 och NJA 1992 s. 47.)

Fördelning av rättegångskostnader vid återförvisning

12. Bestämmelserna i 16 kap. 14 § första stycket fastighetsbildningslagen ger domstolarna ett betydande utrymme att bedöma frågor om ersättning för rättegångskostnad efter omständigheterna i det enskilda fallet (jfr p. 11). Det förhållandet att högre rätt vid återförvisning till en lantmäterimyndighet måste pröva frågan om rättegångskostnadernas fördelning kan dock inte anses vara en sådan omständighet som i sig bör medföra avsteg från de allmänna principerna om fördelning av rättegångskostnader (jfr NJA 1997 s. 805). När ett tydligt motsatsförhållande föreligger mellan parterna bör kostnadsfrågan alltså även vid återförvisning i allmänhet prövas utifrån 18 kap. rättegångsbalken (jfr p. 10).

13. Det bör dock beaktas att rättegångsbalken inte är utformad för att högre rätt ska ta ställning till kostnadsfrågan i samband med återförvisning (se 18 kap. 15 § tredje stycket). Vid återförvisning till en lantmäterimyndighet bör det därför finnas ett utrymme för domstolen att, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, anpassa tillämpningen av det som enligt 18 kap. gäller när ett mål prövas i sak, så att resultatet blir skäligt.

14. När ett mål överklagats ska skyldigheten att ersätta rättegångskostnad i högre rätt bestämmas med hänsyn till rättegången där (se 18 kap. 15 § första stycket). Det innebär bl.a. att frågan om vem som är förlorande part i högre rätt ska avgöras utifrån de yrkanden parterna framställt i den högre instansen.

Det nu sagda gäller även vid återförvisning (jfr NJA 1997 s. 805 och NJA 2013 s. 223).

Bedömningen i detta fall

15. Parterna har stått i ett klart motsatsförhållande till varandra. AR har både i mark- och miljödomstolen och i Mark- och miljööverdomstolen yrkat att Lantmäteriets beslut ska undanröjas och målet återförvisas till Lantmäteriet för prövning i sak. Med hänsyn till utgången i Mark- och miljööverdomstolen får hon anses vara vinnande part i domstolarna.

16. Utgången i Mark- och miljööverdomstolen har emellertid berott på att AR under processens gång sökt och beviljats resning i gränsutmärkningsärendet och att gränsutmärkningsbeslutet därefter har upphävts. Även om det, utifrån de omständigheter som då förelåg, kan ifrågasättas om AR haft fog för att redan 2015 ansöka om fastighetsbestämning kan hon inte anses uppsåtligen eller genom försummelse ha orsakat onödig rättegång (jfr 18 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken). Det har dock inte före rättegången varit känt att gränsutmärkningsbeslutet skulle upphävas. KV får anses ha haft fog för att motsätta sig fastighetsbestämning åtminstone till dess resning beviljades i gränsutmärkningsärendet. Omständigheterna är sådana att vardera parten bör bära sin rättegångskostnad i vart fall fram till den tidpunkten (jfr 18 kap. 3 § andra stycket).

17. De kostnader som uppkommit för AR i Mark- och miljööverdomstolen sedan resning beviljades är förhållandevis små och det kan antas att de skulle ha uppkommit även om KV i det läget hade medgett talan. Mot bakgrund av det nu sagda bör skäligen vardera parten bära sin rättegångskostnad i mark- och miljödomstolen och Mark- och miljööverdomstolen.

18. Slutsatsen blir alltså att överklagandet ska avslås.

19. AR ska som förlorande part utge ersättning för KVs rättegångskostnad i Högsta domstolen. Det begärda beloppet är skäligt.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad (referent), Johnny Herre, Svante O. Johansson och Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Elisabeth Ståhl